

Reflexió

A SZEMTŐL SZEMBE PROGRAMRÓL

Szótár:

resztoratív = helyreállító, kárjótételi

facilitátor = az a pártatlan személy, aki a Szemtől szembe megbeszélést levezeti

konferencia = az angol conferencing szó tükörfordítása, itt a Szemtől szembe megbeszélést jelenti, amely meg meghatározott forgatókönyv szerint zajlik, (a szerk.)

A Szemtől szembe konfliktusmegoldó és megoldáskereső program új, alternatív eljárás a fiatalok bűnelkövetők kezelésében, a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára azonban nem fog idegenül hangzani. A módszert kitaláló, és rendszeresen alkalmazni kezdő ausztrál csoport is a gyermekvédelemben már ismert család-csoport konferencia technikáját vette alapul, melynek lényege, hogy egy gyermeket érintő ügyben a döntést azok hozzák, akik a legközelebb állnak hozzá, a gyerek életének minden jelentős szereplője bevonásával. A helyreállító igazságszolgáltatás keretében alkalmazott módszer egy ehhez hasonló eljárásról indult a fiatalok bűnelkövetők ügyeinek megbeszélésére és a döntéshozásra, később az iskolák, gyermekotthonok is hatékonyak találták a mindennapos konfliktusok kezelésében.

A módszer kidolgozóját, egy fiatalokkal dolgozó ausztrál rendőrt, és minden későbbi átvevőjét kettős igény vezette. Egyrészt az, hogy az általában alkalmazott, hagyományos büntetőeljárás során eltűnnek az áldozatok: kevésbé kapnak szót és szinte semmi nem történik annak érdekében, hogy megnyugodjanak, jobban érezzék magukat és valahogyan kártalanítsák őket. Másrészt, ugyanebben az eljárásban a vétkest ugyan megbüntetik, de ezzel nem érnek el érdemi változást. A büntetés során az azt kapó passzív, nem kell, hogy felelősséget vállaljon azért, amit csinált, semmit nem tesz annak érdekében, hogy jóvátegye, csak elszenvedi a rá kirótt büntetést, és úgy érzi, ő maga vált áldozattá.

A módszer kulcsfogalma a helyreállítás. Nem terápiás módszer, és nem elnéző a vétségekkel, kihágásokkal, bűncselekményekkel szemben: helyteleníti a nem megfelelő viselkedést és cselekedeteket, de támogatja és értékeli a tett elkövetőjének belső értékeit.

A jótételi szemléletű megbeszéléseken együtt dolgozunk a vétkesekkel, elkövetőkkel, szabályszegőkkel, közvetlenül bevonva őket a megoldáskereső folyamatába, melyben szerepet kapnak az áldozatok, károsultak, család, barátok, a közösség is, és mindenki, akit az elkövető viselkedése valahogyan befolyásolt. Egy vétség vagy bűncselekmény által érintett minden személy összeül annak érdekében, hogy együtt határozzák el, hogyan kezeljék a tett következményeit és kihatásait a jövőre nézve. Sikeres megbeszélések tarthatóak súlyosabb esetekben is, ahol nem állítható helyre a kár, és elkerülhetetlen az előírt büntetés alkalmazása, hiszen ezzel a módszerrel ilyenkor is fokozható az elkövető rálátása tette következményeire, és mindez az áldozatot is segítheti érzelmei kifejezésében, feldolgozásában.

A formális megbeszélésnek több lényeges eleme van. Elsőként azt a lehetőséget teremti meg, hogy a felek kifejezhetik érzelmeiket a tett következményeivel kapcsolatban. A károsultak, áldozatok elmondhatják, mennyiféleképpen volt hatással életükre az, ami velük történt. Szót kapnak az áldozat, és a vétkes családtagjai, ismerősei is, akik gyakran másodlagos áldozatok, szintén sok sérülést szerezve egy-egy ilyen esetben. Ez önmagában sokkal több, mint amit általában egy hagyományos büntetőeljárás elérhet.

Ugyanakkor a jóvátételi szemléletű megbeszélések során, csakúgy, mint a kevésbé formális módszerek alkalmazásakor, az a tapasztalat, hogy az érzelmek, az által, hogy kifejezésre jutnak, veszítenek intenzitásukból. Ha a vétkes felelősséget vállal azért, amit tett, az áldozat dühe, sértettsége, esetleg bosszúvágya gyakran elpárolog.

Egymás meghallgatása gyakran önmagában segít megoldani a formális megbeszélés második fontos feladatát: a döntést. A megbeszélés célja, hogy közös döntés szülessen arról, mi történjen a kár jóvátétele érdekében.

Sokféle megoldás működhet a kár, az áldozat igényei és a vétkes lehetőségei függvényében: a hangsúly mindig azon van, hogy az áldozatoknak megnyugvást jelentsen, az elkövető pedig, lehetőségeihez képest megfelelő felelősséget vállaljon az általa okozott kár jóvátételében.

A megbeszélés harmadik része az érzelmek, indulatok feloldását szolgálja, ahol, már a közös döntés, megegyezés után lehetőség nyílik az érintett felek közeledésére, spontán bocsánatkérésekre és megbocsátásokra. Gyakran ez a kötetlen szakasz éri el a megbeszélés valódi célját: az indulatok kioldását.

Ezeket a megbeszéléseket egy független facilitátor vezeti, aki egyik oldalon sem áll, nem dolga állást foglalni, viszont kötelessége biztosítani, hogy minden résztvevő biztonságban érezhesse magát, szót kapjon és kifejezhesse érzéseit. A facilitátor felkészültségén múlik, hogy az addig szemben álló, ellenséges felek megkönnyebbülve, egymást és saját felelőségüket megértve távoznak-e ezekről a megbeszélésekről. Az ehhez szükséges ismeretek és technikák egy kétnapos képzés keretén belül sajátíthatók el.

A módszert egyre több országban alkalmazzák Európában és a tengerentúlon egyaránt, és egybehangzó tapasztalatuk, hogy a képzésen szereshető ismereteket nem csak azok a kollégák találják hasznosnak, akik fiatalokú bűnelkövetőkkel dolgoznak. A formális megbeszéléseken kívül még számos technika tartozik a helyreállító igazságszolgáltatás eszköztárába, melyek nagyon megkönnyíthetik az iskolákban, gyermekotthonokban dolgozók munkáját, és mindegyikünkét, akinek néha gyerekek közti konfliktusokat kell megoldáshoz segítenie.